

5775

Torah from Around the World

Tien wonderen werden verricht voor onze voorouders in het Land van Verdrukking. En tien wonderen aan de Zee. Waarom? Omdat mensen geen slaven horen te zijn, maar vrij. Tien plagen kwamen over de mensen van het land van Verdrukking. En tien plagen aan de Zee. Waarom? Omdat ze zelfs de kinderen als slaven onderdrukten.

[Pirke Awot V:5. Uit: Spreuken over de Fundamenten, uitgave Amphora Books]

Sjabbat 31 januari 2015 / 11 sjewat 5775, Besjallach, Sjemot/Exodus 13:17 - 17:16

Tanach blz. 135 - 145

Haftara: Sjoftiem (Rechters/Richteren) 4:4 - 24

Tanach blz. 492 - 494

Commentaar: Rabbijn Dr. Ron Kronish, directeur, The Interreligious Coordinating Council in Israel (ICCI)

Vertaling: Paula Reisner

[Het Engelse origineel](#)

Men mag zich niet verheugen wanneer andere mensen worden gedood

De sidra van deze week, bekend als Besjallach (Sjemot 13:17–17:16), is een van de meest bekende (of beruchte) delen van de Tanach. Er wordt niet alleen de Uittocht van het joodse volk uit Egypte door het 'wonder' van het splijten van de Rietzee in beschreven. Ook geeft hij het beroemde lied of gedicht, dat bekend staat onder de titel 'Sjierat hajam', het 'lied van de zee', dat in de loop der eeuwen onderdeel werd van het joodse. Maar bovenal bevat deze tekst enkele van de meest problematische *pesoekiem* (verzen) in de Tora. Deze *pesoekiem* zijn voor de moderne jood erg moeilijk te reciteren, tenzij hij of zij op weg wordt geholpen met enkele bruikbare, lang gekoesterde joodse interpretaties.

Sjemot 15 bevat bijvoorbeeld één van de meest confronterende pesoekiem in de sidra: „Toen zong Mosjé, samen met de Jisraëlieten, dit lied ter ere van de Eeuwige: ‘Ik wil zingen voor de Eeuwige, zijn macht en majesteit zijn groot! Paarden en ruiters wierp Hij in zee.’” (Sjemot 15:1)

Hoe kan God dit doen? Wat voor God ontleent er genoeg aan als mensen in zee worden geworpen en verdrinken? Kan God echt tevreden zijn met deze acties? Is God partijdig? Wil Hij dat sommige mensen of sommige volkeren in een oorlog glorieus triomferen en dat anderen duidelijk de verliezers zijn? Staat God alleen aan 'onze kant'?

De joodse interpretatie-traditie, de Midrasj, heeft geworsteld met deze vragen en in een van de beroemdste rabbijnse teksten uit onze geschiedenis vinden we een opvallend humaan en universeel antwoord op dit dilemma:

„Toen Hasjem [God, red.] op het punt stond de Egyptenaren in zee te verdrinken, stond Uzza, de hemelse prins van Egypte, op en wierp zichzelf neer voor Hasjem en sprak: ‘Heerser van het Universum, U schiep de wereld met de genade als maatstaf. Waarom wilt U dan mijn kinderen verdrinken?’ Hasjem bracht de hele hemelschare bijeen en zei tegen hen: ‘Jullie zullen recht spreken tussen Mij en Uzza, de prins van Egypte.’ Daarop begonnen de hemelse prinsen van de andere volkeren te pleiten voor Egypte. Toen Michael dit bemerkte, gaf hij een teken aan Gabriël, die in één duik neer schoot naar Egypte, waar hij een baksteen pakte, waarvan de klei een dode baby omsloot, die hierin levend begraven was. Vervolgens kwam hij terug, ging staan voor Hasjem, en zei: ‘Heerser van het Universum, op deze manier hebben de Egyptenaren uw kinderen geknecht.’ Waarop Hasjem rechtsprak over de Egyptenaren met de rechtvaardigheid als maatstaf, en hen verdrong in de zee. Op dat moment wilden de engelen die dienst deden, een lied zingen ten overstaan van Hasjem, maar Hij berispte hen met de volgende woorden: ‘De schepselen van Mijn handen verdrinken in zee, en jullie zouden een lied willen zingen in Mijn tegenwoordigheid?!’

(De Engelse versie wordt door rabbijn Raphael Gold geciteerd in *Torah of Reconciliation*, geredigeerd door rabbijn Sheldon Lewis, Gefen Publishing House, Jeruzalem, 2012/5772)

In dit verhaal wordt de gedachte uitgedrukt dat onze vreugde nooit volledig kan zijn zolang iemand moet lijden voor onze bevrijding uit Egypte, of dat nu in fysieke zin is of in metaforische zin. Volgens de joodse traditie zijn alle mensen geschapen naar het beeld van God, en we mogen ons niet verheugen als een mens wordt gedood, wie het ook is. Deze midrasj staat zó centraal in de joodse traditie, dat hij is opgenomen in vele haggadot [speciale gebedenboeken voor Pesach, red.], aan de hand waarvan we ons elk jaar met Pesach onze bevrijding uit allerlei soorten 'Egyptes' herinneren. [het Hebreeuwse woord voor 'Egypte' betekent letterlijk 'land van benauwenis', red.]

Maar de tekst in de Tora gaat verder en wordt nog onthutsender. In Sjemot 15:3 lezen we de erg problematische pasoek: „De Ene is een man van oorlog; Ene is zijn naam.” Volgens rabbijn W. Gunther Plaut, de redacteur van de Tora met commentaren uit de Reform-traditie, behoort dit concept tot het gebruikelijke bijbels gedachtegoed; daarin is God de beschermer van het volk Jisraël en Hij zal, zo nodig, vechten voor Zijn volk.

Maar voor de rabbijnen uit de rabbijnse periode was deze gedachte helemaal niet zo vanzelfsprekend, net zo min als voor hedendaagse rabbijnen. Er zijn altijd velerlei inzichten over dit vers in omloop geweest. Aan de ene kant is het idee dat God voor zijn volk vecht en het verdedigt beslist te vinden in de Tanach en de Midrasj. Dit 'nationalistische' standpunt, dat zegt dat God aan onze kant staat, aan de zijde van de Joden, en samen met ons voor ons

slag zal leveren, is deel van ons verleden, en van ons bestaan nu. Maar ik vind dit denkbeeld problematisch, want meer tribaal dan menselijk of universeel. Dit soort nationalistische theologie is, volgens mij, een van de oorzaken van de vele religieuze oorlogen (natuurlijk niet alleen de joodse) in de loop der geschiedenis, tot op de dag van vandaag. Daarom blijft deze tekst mij zeer veel problemen geven.

Aan de andere kant probeert de joodse traditie dit concept te verzachten door hem te nuanceren, wat ik erg nuttig vind. De beroemde middeleeuwse joodse commentator Rasji stopt een hoop wijsheid in zijn commentaar op dit vers: „De betekenis van ‘God is een man van oorlog’ is dat Hij in een oorlog de overhand heeft.” Volgens rabbijn Raphael Gold betekent dit: „Hij is een meester in het voeren van oorlog. Hij heerst over de oorlog, en staat boven de wrede manifestaties ervan. Zelfs in tijden van oorlog is Hij een meester van Genade, want 'God is Zijn Naam'.”

Zoals ik het zie, is dit een waarschuwing voor ons – door onze geschiedenis heen en in het bijzonder nu we macht hebben in ons eigen land en in onze eigen staat – dat zelfs als een oorlog rechtvaardig is, en helaas noodzakelijk vanwege zelfverdediging of zelfbehoud, men zorgvuldig moet zijn bij het oorlogvoeren. Het doden van onschuldige burgers, bijvoorbeeld, is duidelijk niet acceptabel volgens onze traditie; voor geen enkel land en volk, en al helemaal niet voor ons. We moeten juist gerechtvaardigde oorlogen voeren, waarbij we gedreven moeten worden door genade en compassie voor het lijden van alle mensen, niet alleen voor degenen aan één kant in het conflict.